

**ODGOVOR REPUBLIKE HRVATSKE NA PREPORUKE ZA HITNO DJELOVANJE
IZ SEDMOG IZVJEŠĆA ODBORA STRUČNJAKA O PRIMJENI EUROPSKE
POVELJE O REGIONALNIM ILI MANJINSKIM JEZICIMA OD STRANE
REPUBLIKE HRVATSKE**

Vlada Republike Hrvatske u potpunosti prepoznaje važnost očuvanja jezične i kulturne baštine pripadnika nacionalnih manjina te ostaje predana provedbi obveza preuzetih ratifikacijom Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima (dalje u tekstu: Europska povelja), stoga u nastavku dostavljamo informacije o provedbi preporuka za hitno djelovanje iz Sedmog izvješća Odbora stručnjaka o primjeni Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima od strane Republike Hrvatske.

1. Preporuke Odbora stručnjaka za poboljšanje zaštite i promicanja bajaškog rumunjskog jezika u Hrvatskoj

Preporuke za hitno djelovanje

- a. **Proširiti učenje bajaškog rumunjskog jezika u predškolskom i osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju (Model C) u Međimurskoj i Osječko-baranjskoj županiji, među ostalim osiguravanjem dovoljnog broja odgojno-obrazovnih radnika i nastavnih materijala.**
- b. **Uvesti emitiranje jedne televizijske i jedne radijske emisije na bajaškom rumunjskom jeziku s dovoljnim trajanjem, redovitošću i učestalošću u područjima u kojima je bajaški rumunjski tradicionalno u uporabi.**
- c. **U suradnji s predstavnicima govornika razviti i provesti strategiju promicanja uporabe bajaškog rumunjskog jezika.**

a. Proširiti učenje bajaškog rumunjskog jezika u predškolskom i osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju (Model C) u Međimurskoj i Osječko-baranjskoj županiji, među ostalim osiguravanjem dovoljnog broja odgojno-obrazovnih radnika i nastavnih materijala.

U Republici Hrvatskoj je u potpunosti prepoznata važnost očuvanja jezične i kulturne baštine pripadnika romske nacionalne manjine, uključujući i očuvanje bajaškog rumunjskog jezika, koji se koristi kao materinski jezik dijela romske zajednice.

U okviru reorganizacije Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih uspostavljena je Uprava za nacionalne manjine, koja djeluje sukladno člancima 76., 77., 78., 79., 80., 81. i 82. Uredbe o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih („Narodne novine“, broj 72/24.). Poseban Sektor za obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina obavlja stručne i upravne poslove u vezi s kurikulumima, nastavnim materijalima, usavršavanjem nastavnika te zapošljavanjem kadra, a unutar njega djeluju dvije službe: Služba za razvoj i praćenje odgoja i obrazovanja nacionalnih manjina te Služba za koordinaciju poslova i podršku sustavu odgoja i obrazovanja nacionalnih manjina.

Također je uspostavljen Sektor za nacionalne programe, akcijske planove i projekte, koji obuhvaća Službu za analitičko-statističke poslove i Službu za unaprjeđenje odgoja i obrazovanja pripadnika romske nacionalne manjine. Uspostavom ove posljednje dodatno je

ojačan institucionalni okvir za praćenje i razvoj obrazovanja Roma, čime se osigurava specijalizirana podrška ovoj skupini unutar obrazovnog sustava.

Bajaški rumunjski jezik, koji koristi dio romske zajednice u Republici Hrvatskoj, nema standardizirani pisani oblik i donedavno nije bio uključen u obrazovni sustav. Donošenjem Kurikula za predmet Jezik i kultura romske nacionalne manjine 2020. godine, po prvi je puta omogućen ravnopravan pristup obrazovanju na dva jezika koja koriste pripadnici romske nacionalne manjine – bajaškom rumunjskom i romskom (romani čhib) – u okviru Modela C. Time je Republika Hrvatska ostvarila značajan iskorak u priznavanju i uključivanju romskog jezičnog i kulturnog identiteta u obrazovni sustav.

U okviru Modela C, učenicima se omogućuje učenje jezika i kulture nacionalne manjine dva do pet sati tjedno, u redovitom obrazovnom programu. Model C za romsku nacionalnu manjinu trenutno se provodi u tri osnovne škole na području Međimurja – Osnovnoj školi Kuršanec, Osnovnoj školi Orehovica i Osnovnoj školi Podturen – koje zajedno obuhvaćaju oko 70 učenika uključenih u ovaj program. Za školsku godinu 2020./2021., po prvi put je predmet *Jezik i kultura romske nacionalne manjine* (bajaški rumunjski i romski (romani čhib) odobren za izvođenje u OŠ Jagodnjak u Osječko-baranjskoj županiji. Ministarstvo kontinuirano izdaje suglasnosti za ustroj takve nastave u skladu s interesom učenika, organizacijskim kapacitetima škola i dostupnosti stručnog kadra.

Uvidom u trenutno stanje prepoznati su izazovi u:

- osiguravanju kvalificiranog kadra za izvođenje nastave na bajaškom rumunjskom jeziku,
- izradi i distribuciji nastavnih materijala prilagođenih ne-standardiziranom jeziku,
- poticanju interesa roditelja i učenika za uključivanje u Model C.

U suradnji s romskim organizacijama, lokalnim vlastima i međunarodnim partnerima, nastaviti će se podržavati razvoj pilot-projekata, stručno osposobljavanje predavača, uključivanje zajednice u izradu materijala te potencijalnu doradu postojećeg kurikula kako bi u većoj mjeri odgovarao lokalnim jezičnim varijantama.

Nadalje, financiraju se udžbenici i drugi obrazovni materijali za potrebe obrazovanja na jeziku i pismu nacionalnih manjina, uključujući i romsku zajednicu, iako za sada nije bilo započetih inicijativa za izradu posebnih materijala na bajaškom rumunjskom jeziku od strane romskih predstavnika.

Stručno osposobljavanje i dodatna podrška učenicima romske nacionalne manjine moguće su kroz mjere predviđene Nacionalnim planom razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine i Akcijskim planom za provedbu nacionalnog plana razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine, za razdoblje do 2024. godine („Narodne novine“, broj 33/23.), koji uključuje i konkretne oblike financiranja. Do sada su, primjerice, razvijana didaktička sredstva, a u Osnovnoj školi Orehovica provodi se program pomoći u učenju, dok se u Osnovnoj školi Kotoriba provodi program podrške za predškolsku djecu. Uz to, u tijeku su i druge prijave na slične programe, s ciljem širenja dostupne podrške na dodatne lokalne zajednice.

Provedba preporuka dodatno se oslanja na Nacionalni plan za uključivanje Roma za razdoblje od 2021. do 2027. godine i Operativne programe nacionalnih manjina za razdoblje 2024.-2028., u okviru kojih se osiguravaju sredstva za razvoj jezičnih i kulturnih programa. U svrhu razvoja

obrazovnih sadržaja i kapaciteta za manjinsko obrazovanje koordinira se i korištenje fondova Europske unije.

Izražava se otvorenost za daljnji dijalog s predstavnicima romske zajednice, dionicima u Međimurskoj i Osječko-baranjskoj županiji, kao i s tijelima Vijeća Europe. U narednom razdoblju prioritet će biti stvaranje uvjeta za proširenje provedbe nastave na jeziku i kulturi romske zajednice (bajaški rumunjski) u dodatne ustanove, uz odgovarajuću institucionalnu podršku i osiguravanje kvalitete nastave.

b. Uvesti emitiranje jedne televizijske i jedne radijske emisije na bajaškom rumunjskom jeziku s dovoljnim trajanjem, redovitošću i učestalošću u područjima u kojima je bajaški rumunjski tradicionalno u uporabi.

Hrvatska radiotelevizija (dalje u tekstu: HRT) proizvodi televizijske emisije za nacionalne manjine i o nacionalnim manjinama, visoke profesionalne kvalitete i javne vrijednosti, a trajanje i tjedni ritam emitiranja su u skladu sa zakonima. Pripadnici nacionalnih manjina koji se pojavljuju u emisijama uvijek se potiču govoriti na svom materinskom, manjinskom jeziku, a sadržaj se prevodi i titla na hrvatski jezik kako bi doseg i utjecaj emisija bili snažniji.

HRT u dnevnom i/ili tjednom ritmu proizvodi i emitira radijske emisije na talijanskom, mađarskom i slovačkom jeziku, koje proizvode novinari koji su govornici jezika nacionalnih manjina.

Stavljajući u prvi plan kvalitetu programa te visoke kreativne i uredničke standarde u financijskim izazovnom vremenu, HRT proizvodi emisije koje odlikuju vjerodostojnost i konstruktivno novinarstvo, odnosno ključne medijske doprinose u stvaranju uključivog društva.

U Republici Hrvatskoj žive 22 nacionalne manjine, a svaka od njih ima svoje specifičnosti i svoj jezik i pismo što zbog sve manje izvornih govornika otežava proizvodnju i emitiranje programa na jezicima svake od manjine uključujući i bajaški rumunjski.

U 2022. godini HRT je ukupno emitirao 45.818 minuta programa namijenjenog nacionalnim manjinama, a od toga je emitirano 30 epizoda na bajaškom rumunjskom u trajanju od 150 minuta.

U 2023. godini HRT je emitirao ukupno 30.628,40 minuta programa namijenjenog nacionalnim manjinama, a pri tome i emisije za djecu na bajaškom rumunjskom gdje je ukupno prilagođeno 30 epizoda u trajanju od 150 minuta.

U 2024. godini emitirana je 32.571 minuta programa za nacionalne manjine od čega 30 emisija za djecu na bajaškom rumunjskom u trajanju od 150 minuta.

Do sada je **u 2025. godini** emitirano ukupno 15.060 minuta programa namijenjenog nacionalnim manjinama.

c. U suradnji s predstavnicima govornika razviti i provesti strategiju promicanja uporabe bajaškog rumunjskog jezika.

Temeljem Popisa stanovništva 2021. godine, utvrđeno je kako pripadnici romske nacionalne manjine prvi put u jednoj jedinici lokalne samouprave čine više od trećine stanovništva, čime se otvara mogućnost uvođenja u službenu upotrebu jezika i pisma romske nacionalne manjine.

S namjerom osiguranja stručne podloge za promišljanje i odlučivanje lokalnih dionika o modalitetima provedbe zakona koji uređuje uporabu jezika i pisma nacionalnih manjina u lokalnom kontekstu, na temelju relevantnih međunarodnih dokumenata (Europska povelja, Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina), hrvatskog zakonodavstva i prakse te upoznavanja sa specifičnostima jezika kojim govore pripadnici romske nacionalne manjine s područja Općine Orehovica, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina je 24. ožujka 2023. godine organizirao stručni skup pod nazivom „Službena uporaba jezika i pisma romske nacionalne manjine“.

Vezano uz dvojezičnost u Orehovici napominjemo da ista još uvijek nije ostvarena budući da se, nakon održavanja lokalnih izbora u svibnju 2025. godine, očekuje dogovor lokalnih dionika oko pitanja jezika romske nacionalne manjine koji će se uvesti u ravnopravnu službenu uporabu.

2. Preporuke Odbora stručnjaka za poboljšanje zaštite i promicanja češkog jezika u Hrvatskoj

Preporuke za hitno djelovanje

- a. **Osnažiti uporabu češkog jezika na razini područnih jedinica tijela državne uprave te tijela jedinica područne (regionalne) i lokalne samouprave i proširiti ravnopravnu službenu uporabu tog jezika na dodatne općine.**
- b. **Uvesti emitiranje jedne televizijske emisije na češkom jeziku s dovoljnim trajanjem, redovitošću i učestalošću.**

a. Osnažiti uporabu češkog jezika na razini područnih jedinica tijela državne uprave te tijela jedinica područne (regionalne) i lokalne samouprave i proširiti ravnopravnu službenu uporabu tog jezika na dodatne općine

Člankom 12. Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina („Narodne novine“, broj 155/02., 47/10., 80/10. i 93/11.; dalje u tekstu: Ustavni zakon) propisano je da se ravnopravna službena uporaba jezika i pisma kojim se služe pripadnici nacionalne manjine ostvaruje na području jedinice lokalne samouprave kada pripadnici pojedine nacionalne manjine čine najmanje trećinu stanovnika takve jedinice, kada je to predviđeno međunarodnim ugovorima koji, sukladno Ustavu Republike Hrvatske („Narodne novine“, broj 85/10. - pročišćeni tekst i 5/14. – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske), čine dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske ili kada je to propisano statutom jedinice lokalne samouprave ili statutom jedinice područne (regionalne) samouprave u skladu s odredbama posebnog Zakona o uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj („Narodne novine“, broj 51/00. i 56/00.).

Prema Popisu stanovništva iz 2021. godine, u općini Dežanovac živi 22,80% pripadnika češke nacionalne manjine, 10,97% pripadnika srpske nacionalne manjine i 3,89% pripadnika mađarske nacionalne manjine.

Statutom Općine Dežanovac od 12. veljače 2018. godine („Službeni glasnik Općine Dežanovac“, broj 1/18., 4/19. i 1/20.), u članku 101. stavku 1. bilo je propisano da se pripadnicima češke nacionalne manjine osigurava pravo na službenu uporabu češkog jezika i pisma u skladu s odredbama Ustavnog zakona i Zakona o uporabi jezika i pisma nacionalnim manjina u Republici Hrvatskoj. Navedeni Statut propisivao je ravnopravnu uporabu češkog jezika sa službenim hrvatskim jezikom i pismom za naselja Dežanovac, Golubinjak i Donji

Sređani. Ravnopravna uporaba ostvarivala se u: postavljanju na hrvatskom i češkom jeziku naziva naselja, naziva na javnim ustanovama, mjesnim domovima, školama i drugim ustanovama, naziva na natpisnim pločama izvršnih i upravnih tijela Općine Dežanovac, kao i pravo da fizičke osobe koje obavljaju javnu djelatnost te pravne osobe mogu ispisati svoje nazive na hrvatskom i češkom jeziku.

Statutom Općine Dežanovac iz 2021. godine, prema članku 109. pripadnicima češke, srpske i mađarske nacionalne manjine bilo je osigurano pravo na službenu uporabu češkog, srpskog i mađarskog jezika i pisma u skladu s odredbama Ustavnog zakona i Zakona o uporabi jezika i pisma nacionalnim manjina u Republici Hrvatskoj, bez navođenja o kojim pravima se radi.

Međutim, spomenutim Statutom iz 2021. pravo na dvojezičnost bilo je smanjeno budući da je stavak 2. istog članka propisivao samo pravo da se u naseljima Dežanovac, Donji Sređani i Golubinjak dozvoljava postavljanje naziva na hrvatskom i češkom jeziku na objektima koji su u vlasništvu Češke besede Donji Sređani i Golubinjak te da fizičke osobe koje obavljaju javnu djelatnost i pravne osobe mogu ispisivati svoje nazive na hrvatskom i češkom jeziku.

Nadalje, Statutarnom Odlukom o II. izmjenama i dopunama Statuta Općine Dežanovac iz 2024. ponovno se proširuje uporaba češkog jezika, jer se članak 109. stavak 2. mijenja i njime se propisuje ravnopravna uporaba češkog jezika sa službenim hrvatskim jezikom i pismom za naselja Donji Sređani i Golubinjak.

Ravnopravna uporaba ostvaruje se u postavljanju na hrvatskom i češkom jeziku naziva naselja, naziva na javnim ustanovama, mjesnim domovima, školama i drugim ustanovama, kao i pravu da fizičke osobe koje obavljaju javnu djelatnost te pravne osobe mogu ispisati svoje nazive na hrvatskom i češkom jeziku.

Nadalje, Grad Grubišno Polje koji prema Popisu stanovništva iz 2021. godine ima 861 ili 16,04% pripadnika češke nacionalne manjine u svojem Statutu od 31. ožujka 2020. godine u članku 79. propisuje da češka nacionalna manjina na dijelu Grada Grubišnoga Polja ostvaruje pravo na dvojezično označavanje naselja na hrvatskom i češkom jeziku i to slijedećih naselja: Ivanovo Selo, Mali Zdenci, Veliki Zdenci, Donja Rašenica, Orlovac Zdenački, Rastovac, Treglava. U navedenim naseljima dvojezično se obilježavaju: nazivi naselja, nazivi i poslovne prostorije tijela javne vlasti, mjesni domovi. U naselju Grubišno Polje češka nacionalna manjina ostvaruje pravo na dvojezično obilježavanje naziva tijela javne vlasti i njihovih poslovnih prostorija te naziva domova i pravnih osoba u vlasništvu Grada.

b. Uvesti emitiranje jedne televizijske emisije na češkom jeziku s dovoljnim trajanjem, redovitošću i učestalošću.

Vidi očitovanje HRT-a pod b. na str. 3. ovog Odgovora.

3. Preporuke Odbora stručnjaka za poboljšanje zaštite i promicanja njemačkog jezika u Hrvatskoj

Preporuke za hitno djelovanje

a.	Proširiti mogućnosti učenja njemačkog jezika na predškolskoj i osnovnoškolskoj razini (Model C), među ostalim na dodatne općine, npr. Đakovo, Sirač, Vukovar i Zagreb, kao i na srednje škole.

b. Uvesti emitiranje jedne televizijske i jedne radijske emisije na njemačkom jeziku s dovoljnim trajanjem, redovitošću i učestalošću.

a. Proširiti mogućnosti učenja njemačkog jezika na predškolskoj i osnovnoškolskoj razini (Model C), među ostalim na dodatne općine, npr. Đakovo, Sirač, Vukovar i Zagreb, kao i na srednje škole.

U Republici Hrvatskoj prepoznata je važnost očuvanja i prijenosa jezične i kulturne baštine pripadnika njemačke nacionalne manjine te se kontinuirano podupire pravo na obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina u skladu s Ustavnim zakonom, Zakonom o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina („Narodne novine“, broj 51/00., 56/00.) te međunarodnim obvezama Republike Hrvatske, uključujući i odredbe Europske povelje.

U okviru Modela C, u osnovnoškolskim ustanovama već se izvodi nastava *Njemačkog jezika i kulture* kao manjinskog jezika u skladu s posebnim programom, temeljenim na kurikularnim dokumentima koji su pozitivno ocijenjeni od strane Agencije za odgoj i obrazovanje. Izrada kurikula započela je 2023. godine, a njezin dovršetak očekuje se tijekom 2025. godine. Nadležno Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih redovito izdaje suglasnosti školama koje izraze interes za organizaciju nastave po ovom modelu, u skladu s kadrovskim i organizacijskim uvjetima škole te izraženim interesom roditelja i učenika.

Ujedno, izražavamo otvorenost za proširenje nastave *Njemačkog jezika i kulture* po Modelu C u osnovne i srednje škole u dodatnim jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, uključujući Đakovo, Sirač, Vukovar i Grad Zagreb, sukladno iskazanom interesu škola i pripadnika njemačke nacionalne manjine. U tom kontekstu, posebno je važna inicijativa školskih ustanova i predstavnika njemačke manjine, jer se nastava po Modelu C organizira na zahtjev roditelja i učenika, u skladu sa Zakonom o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina.

Uprava za nacionalne manjine pri Ministarstvu znanosti, obrazovanja i mladih kroz Sektor za obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina, koordinira i prati provedbu programa, izdavanje suglasnosti za zapošljavanje kadrova i potiče izradu novih kurikularnih dokumenata, kada je to potrebno. Također, podupire se edukacija i stručno usavršavanje nastavnog kadra te potiče razvoj i distribucija nastavnih materijala, uključujući digitalne sadržaje.

U pogledu predškolskog odgoja surađuje se s jedinicama lokalne samouprave i osnivačima dječjih vrtića u cilju stvaranja uvjeta za provedbu programa na jeziku i kulturi nacionalne manjine. U tom kontekstu, razmotrit će se prijedlozi za proširenje provedbe programa na njemačkom jeziku u vrtićima u spomenutim sredinama, u okviru važeće regulative i kurikularnih okvira.

Mogućnosti za proširenje učenja njemačkog jezika na srednjoškolsku razinu također su u razmatranju, uzimajući u obzir interes učenika i mogućnosti škola da organizacijski i kadrovski podrže provedbu programa. U okviru Nacionalnog plana razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine i Akcijskog plana za provedbu nacionalnog plana razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine, za razdoblje do 2024. godine planirane su aktivnosti daljnje kurikularne reforme koje uključuju i manjinske sadržaje.

Ostajemo posvećeni daljnjem jačanju institucionalnih mehanizama za obrazovanje na jezicima nacionalnih manjina, uključujući i njemačku nacionalnu manjinu te smo otvoreni za suradnju

sa svim relevantnim dionicima – predstavnicima manjine, školskim ustanovama, lokalnim vlastima i međunarodnim partnerima – radi ostvarivanja ciljeva Europske povelje.

b. Uvesti emitiranje jedne televizijske i jedne radijske emisije na njemačkom jeziku s dovoljnim trajanjem, redovitošću i učestalošću.

Vidi očitovanje HRT-a pod b. na str. 3. ovog Odgovora.

4. Preporuke Odbora stručnjaka za poboljšanje zaštite i promicanja mađarskog jezika u Hrvatskoj

Preporuke za hitno djelovanje

- a. **Osnažiti uporabu mađarskog jezika na razini područnih jedinica tijela državne uprave te tijela jedinica područne (regionalne) i lokalne samouprave i proširiti ravnopravnu službenu uporabu tog jezika na dodatne općine.**
- b. **Povećati opseg emitiranja televizijskih emisija na mađarskom jeziku s ciljem postizanja dovoljnog trajanja, redovitosti i učestalosti.**

a. Osnažiti uporabu mađarskog jezika na razini područnih jedinica tijela državne uprave te tijela jedinica područne (regionalne) i lokalne samouprave i proširiti ravnopravnu službenu uporabu tog jezika na dodatne općine.

Pripadnici mađarske nacionalne manjine imaju udio veći od jedne trećine u Općini Kneževi Vinogradi (38,70%) te stoga imaju pravo na ravnopravnu uporabu mađarskog jezika i pisma u toj Općini. Temeljem statuta uporaba mađarskog jezika i pisma propisana je u sljedećim jedinicama (bilo za područje cijele jedinice bilo za pojedina naselja): Bjelovarsko-bilogorska županija (udio 0,62%), Grad Grubišno Polje (udio 2,35%) te Općine Ernestinovo (udio 15,61%) i Tordinci (udio 18,65%).

Grad Grubišno Polje koji prema Popisu stanovništva iz 2021. godine ima 126 (2,35%) pripadnika mađarske nacionalne manjine u svojem je Statutu od 31. ožujka 2020. godine u članku 80. propisao da mađarska nacionalna manjina, na području naselja Grbavac, ostvaruje pravo na dvojezično označavanje mjesnog doma te naziva naselja na hrvatskom i mađarskom jeziku. Kasnijim izmjenama i dopunama Statuta Grada Grubišnog Polja nisu se smanjivala prava pripadnika nacionalnih manjina.

b. Povećati opseg emitiranja televizijskih emisija na mađarskom jeziku s ciljem postizanja dovoljnog trajanja, redovitosti i učestalosti.

Vlada Republike Hrvatske putem Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina sufinancira projektne aktivnosti krovnih udruga nacionalnih manjina u okviru Operativnih programa nacionalnih manjina. Napominjemo kako znatan broj aktivnosti samih manjinskih udruga odgovara i drugim hitnim preporukama, osobito onima navedenima uz mađarski i srpski jezik.

Vidi očitovanje HRT-a pod b. na str. 3. ovog Odgovora.

5. Preporuke Odbora stručnjaka za poboljšanje zaštite i promicanja istrorumunjskog jezika u Hrvatskoj

Preporuke za hitno djelovanje

- a. **Uvesti istrorumunjski jezik u predškolski i osnovnoškolski odgoj i obrazovanje (Model C) u općinama Kršan i Matulji te osigurati dovoljan broj nastavnog osoblja i nastavnih materijala.**
- b. **Osigurati dugoročno održivo financiranje aktivnosti i ustanova kojima se promiče istrorumunjski jezik.**

a. Uvesti istrorumunjski jezik u predškolski i osnovnoškolski odgoj i obrazovanje (Model C) u općinama Kršan i Matulji te osigurati dovoljan broj nastavnog osoblja i nastavnih materijala.

Republika Hrvatska u potpunosti prepoznaje važnost zaštite i očuvanja istrorumunjskog jezika, koji predstavlja iznimno vrijedan oblik nematerijalne kulturne baštine i identiteta zajednica u Istri, posebno u općinama Kršan i Matulji.

Istrorumunjski jezik (poznat i pod nazivima "vlaški" i "žejanski") do sada nije bio uključen u formalni obrazovni sustav Republike Hrvatske kao nastavni jezik u okviru Modela C. Riječ je o jeziku koji je povijesno prisutan u dijelovima Istre i čiji broj govornika opada. Njegova ugradnja u sustav odgoja i obrazovanja zahtijeva posebnu pripremu, jezičnu dokumentaciju, razvoj nastavnih programa i edukaciju kadrova.

Izražavamo spremnost da, u suradnji s lokalnim zajednicama, školskim ustanovama i predstavnicima istrorumunjske jezične zajednice, razmotrimo mogućnosti pokretanja pilot-programa po Modelu C. Uspostava takvih programa temelji se prvenstveno na inicijativi lokalne manjinske zajednice, pri čemu će nadležno Ministarstvo pružiti svu potrebnu stručnu i institucionalnu podršku. Pokretanje programa uključuje prikupljanje podataka o broju zainteresiranih učenika, dostupnosti govornika kompetentnih za rad s djecom, kao i razvoj osnovnih nastavnih materijala.

Uprava za nacionalne manjine pri Ministarstvu znanosti, obrazovanja i mladih osobito Sektor za obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina, nadležan je za priznavanje jezika i pokretanje postupka razvoja kurikula. Kao i kod drugih jezika koji nisu prethodno bili dio obrazovnog sustava, postupak uključuje:

- utvrđivanje jezične osnove (pisani standard, leksik, gramatika),
- razvoj nastavnih programa,
- pripremu i stručnu recenziju kurikula,
- uspostavu edukacijskih modula za učitelje.

U skladu s važećim zakonodavstvom, pokretanje nastave po Modelu C temelji se na interesu roditelja i zajednice te je Ministarstvo otvoreno i za formalne inicijative koje potječu iz navedenih općina, a koje bi bile usklađene s postojećim obrazovnim i financijskim okvirima.

Podržava se uključivanje stručnjaka iz područja romanistike, jezične revitalizacije i kulturne antropologije, kao i suradnju s udrugama i lokalnim inicijativama koje su već radile na očuvanju

istrorumunjskog jezika. Moguće je uključivanje tih aktera u izradu jezičnih resursa i udžbenika, kao i u edukaciju budućih učitelja.

Potvrđujemo svoju otvorenost za pokretanje dijaloga i suradnje s relevantnim dionicima radi pokretanja postupka uvođenja istrorumunjskog jezika u sustav obrazovanja, u skladu s Modelom C. U narednom razdoblju prioritet će biti stvaranje institucionalnih i kadrovskih preduvjeta za provedbu pilot-programa u općinama Kršan i Matulji, uz podršku domaćih i međunarodnih stručnjaka.

b. Osigurati dugoročno održivo financiranje aktivnosti i ustanova kojima se promiče istrorumunjski jezik.

U okviru Javnog poziva za predlaganje javnih potreba u kulturi Republike Hrvatske za 2024. godinu, Programa zaštite i očuvanja nematerijalnih kulturnih dobara dodijeljena su sredstva za tri programa u ukupnom iznosu od 9.490 EUR sljedećim udrugama:

- Udruga Spod Učke, Kršan, Jezična igraonica Puljići/Ptičice (Istro-rumunjski govor), 2.500,00 EUR,
- Udruga Spod Učke, Kršan, (Ne)skrivena Istra (Istro-rumunjski govor), 3.990,00 EUR,
- Interpretacijski centar Vlaški puti, Šušnjeveca, Očuvajmo naš jezik i tradiciju (Istro-rumunjski govor), 3.000,00 EUR.

6. Preporuke Odbora stručnjaka za poboljšanje zaštite i promicanja talijanskog jezika u Hrvatskoj

Preporuke za hitno djelovanje

a.	Proširiti obrazovanje na talijanskom jeziku na dodatne općine u kojima je talijanski jezik u uporabi.
b.	Povećati opseg emitiranja televizijskih emisija na talijanskom jeziku s ciljem postizanja dovoljnog trajanja, redovitosti i učestalosti.

a. Proširiti obrazovanje na talijanskom jeziku na dodatne općine u kojima je talijanski jezik u uporabi.

Republika Hrvatska u potpunosti podupire očuvanje i unaprjeđenje obrazovanja na talijanskom jeziku, u skladu s dugogodišnjom praksom, Ustavnim zakonom, Zakonom o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina te međunarodnim obvezama Republike Hrvatske, uključujući i Europsku povelju.

U odnosu na preporuku o proširenju obrazovanja na talijanskom jeziku na dodatne općine u kojima je taj jezik u uporabi, ističe se sljedeće:

U Istarskoj i Primorsko-goranskoj županiji već niz godina uspješno se provodi obrazovanje na talijanskom jeziku, osobito po Modelu A, gdje se cjelokupna nastava izvodi na jeziku i pismu talijanske nacionalne manjine. U određenim sredinama, kao u Srednjoj školi Pakrac u Pakracu također se primjenjuje i Model C (nastava jezika i kulture nacionalne manjine).

Podržava se proširenje postojećih modela obrazovanja na talijanskom jeziku na dodatne općine i gradove u kojima je talijanski jezik u stvarnoj uporabi, sukladno interesu roditelja i djece te mogućnostima odgojno-obrazovnih ustanova. Pokretanje nastave temelji se na inicijativi

lokalne zajednice i škola te uključuje prethodno utvrđivanje organizacijskih, prostorno-kadrovskih i pedagoških uvjeta.

U Istarskoj županiji, u određenim školama koje provode nastavu na hrvatskom jeziku, učenje talijanskog jezika omogućuje se temeljem statuta gradova i općina, u skladu s odredbama članka 9. Zakona o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina, koji propisuje da će se na području na kojem je statutom općine ili grada utvrđena ravnopravna službena uporaba jezika i pisma nacionalne manjine, učenicima školske ustanove s nastavom na hrvatskom jeziku i pismu omogućit će se učenje jezika i pisma nacionalne manjine.

Osim zakonskog okvira, dodatnu osnovu za osiguravanje obrazovanja na talijanskom jeziku čini i Ugovor između Republike Hrvatske i Talijanske Republike o pravima manjina („Narodne novine“, broj 15/97.), u kojem se naglašava očuvanje i daljnji razvoj stečenih prava talijanske manjine u području obrazovanja, kulture i jezika.

Uprava za nacionalne manjine, Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih putem Sektora za obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina, provodi stručne i upravne poslove u vezi s priznavanjem programa, zapošljavanjem nastavnog osoblja i izdavanjem suglasnosti. Također se kontinuirano surađuje s Talijanskom unijom i drugim predstavničkim tijelima talijanske nacionalne manjine na razvoju nastavnih programa, udžbenika i osiguravanju nastavnog kadra.

Kurikuli za obrazovanje na talijanskom jeziku izrađeni su i usklađeni s Nacionalnim kurikulumom te su dobili pozitivno mišljenje Agencije za odgoj i obrazovanje. Također, i u prethodnim razdobljima financijski se podupirala i digitalizacija nastavnih sadržaja kao i snimanje video-lekcija na talijanskom jeziku.

Uspješno proširenje obrazovanja na talijanskom jeziku ovisi i o spremnosti lokalnih jedinica da osiguraju tehničke i logističke uvjete za provedbu nastave. Potiču se inicijative jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave koje u suradnji s manjinskim vijećima i predstavnicima iskazuju potrebu za proširenjem mreže ustanova u kojima se izvodi nastava na talijanskom jeziku.

Ostajemo otvoreni za sve prijedloge i inicijative koje vode jačanju sustava obrazovanja na jeziku i pismu talijanske nacionalne manjine, te ćemo u suradnji s lokalnim zajednicama i predstavnicima manjina nastaviti unaprjeđivati dostupnost i kvalitetu nastave na talijanskom jeziku u sredinama gdje za to postoji stvarna potreba i interes.

b. Povećati opseg emitiranja televizijskih emisija na talijanskom jeziku s ciljem postizanja dovoljnog trajanja, redovitosti i učestalosti.

Vidi očitovanje HRT-a pod b. na str. 3. ovog Odgovora.

7. Preporuke Odbora stručnjaka za poboljšanje zaštite i promicanja rusinskog jezika u Hrvatskoj

Preporuke za hitno djelovanje

a.	Uvesti rusinski jezik u ravnopravnu službenu uporabu u najmanje jednoj općini i upotrebljavati ga u praksi na razini tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.
b.	Osigurati dostupnost predškolskog odgoja i obrazovanja na rusinskom jeziku te izvoditi nastavu tog jezika u srednjoškolskom obrazovanju.
c.	Uvesti emitiranje jedne televizijske i jedne radijske emisije na rusinskom jeziku s dovoljnim trajanjem, redovitošću i učestalošću.

a. Uvesti rusinski jezik u ravnopravnu službenu uporabu u najmanje jednoj općini i upotrebljavati ga u praksi na razini tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Pripadnici rusinske nacionalne manjine ne ostvaruju zakonski uvjet od jedne trećine za uvođenje dvojezičnosti niti u jednoj jedinici lokalne i područne (regionalne) samouprave. Prema Popisu stanovništva 2021. godine pripadnika rusinske nacionalne manjine najviše ima u Općinama Bogdanovci (19,48%) i Tompojevci (16,40%), međutim prema podacima dostupnim u e-Sustavu za praćenje provedbe Ustavnog zakona za 2024. godinu, dvojezičnost u navedenim jedinicama nije uvedena.

Napominjemo da Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije prikuplja podatke i kontinuirano prati ravnopravnu službenu uporabu jezika i pisma nacionalnih manjina u svim jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, naglašava važnost manjinskih jezika te ujedno potiče jedinice na uvođenje dvojezičnosti statutima. O navedenom pravu podučavaju se lokalni i državni službenici na radionicama „Primjena Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina“, koje organizira Državna škola za javnu upravu.

b. Osigurati dostupnost predškolskog odgoja i obrazovanja na rusinskom jeziku te izvoditi nastavu tog jezika u srednjoškolskom obrazovanju.

Republika Hrvatska u potpunosti podržava očuvanje i razvoj rusinskog jezika i kulture kao dijela bogate jezične i kulturne raznolikosti. Pravo na obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina zajamčeno je Ustavom Republike Hrvatske, Ustavnim zakonom te Zakonom o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina. U skladu s obvezama iz Europske povelje, kontinuirano se razvijaju mjere za unapređenje obrazovnih mogućnosti pripadnika svih nacionalnih manjina, uključujući i rusinsku.

U vezi s preporukom o osiguravanju dostupnosti predškolskog odgoja i uvođenja nastave rusinskog jezika u srednje škole, ističe se sljedeće:

Jedinice lokalne samouprave i osnivače dječjih vrtića potiče se da, u skladu s interesom roditelja i zajednice, osiguraju provedbu predškolskih programa na jeziku i kulturi rusinske nacionalne manjine. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih spremno je dati potrebne stručne i administrativne smjernice za uvođenje takvih programa, kao i podršku u uključivanju dodatnih jezičnih i kulturnih sadržaja u sklopu postojećih vrtićkih aktivnosti.

Nastava na rusinskom jeziku trenutno se organizira po Modelu C u osnovnoškolskim ustanovama, a izražava se otvorenost i za proširenje i na srednjoškolske ustanove, u skladu s važećim zakonodavnim okvirom, interesom učenika i kadrovskim mogućnostima. Uvođenje programa u srednjim školama zahtijeva suradnju s ravnateljima škola, lokalnim samoupravama te predstavnicima rusinske nacionalne manjine.

U skladu s Aktivnošću 8.10.1. Operativnih programa nacionalnih manjina za razdoblje 2021.-2024., zaprimljena je inicijativa za pokretanje osnivanja katedre za rusinski jezik i kulturu na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. U tu svrhu već su održani sastanci s predstavnicima rusinske nacionalne manjine i Filozofskog fakulteta, a Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih pružilo je stručnu podršku te će nastaviti provoditi aktivnosti usmjerene na ostvarivanje ovog važnog cilja. Osnivanje takve katedre bilo bi ključno za stvaranje nastavnog kadra, razvoj udžbenika i stručnih resursa potrebnih za proširenje obrazovanja na rusinskom jeziku.

Uprava za nacionalne manjine Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih, kroz Sektor za obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina, zadužena je za odobravanje i koordinaciju svih programa obrazovanja na jezicima nacionalnih manjina, kao i za podršku stručnom usavršavanju nastavnog kadra, izradu i odobravanje nastavnih programa i suradnju s lokalnim i međunarodnim partnerima.

Potvrđujemo spremnost za daljnju suradnju s predstavnicima rusinske nacionalne manjine, jedinicama lokalne i regionalne (područne) samouprave te znanstvenim i obrazovnim institucijama, s ciljem osiguravanja uvjeta za proširenje predškolskog odgoja i nastave rusinskog jezika u srednjim školama, u skladu s načelima dostupnosti, stručnosti i održivosti.

c. Uvesti emitiranje jedne televizijske i jedne radijske emisije na rusinskom jeziku s dovoljnim trajanjem, redovitošću i učestalošću.

Vidi očitovanje HRT-a pod b. na str. 3. ovog Odgovora.

8. Preporuke Odbora stručnjaka za poboljšanje zaštite i promicanja srpskog jezika u Hrvatskoj

Preporuke za hitno djelovanje

- a. **Promicati svijest o srpskom jeziku i kulturi kao sastavnom dijelu kulturne baštine Hrvatske, među ostalim u redovnom obrazovanju i medijima.**
- b. **Poduzeti odlučne korake za promicanje poštovanja, razumijevanja i snošljivosti prema srpskom jeziku u Hrvatskoj u društvu kao cjelini.**
- c. **Ojačati uporabu srpskog jezika i pripadajućeg pisma na razini područnih jedinica tijela državne uprave i tijela jedinica područne (regionalne) i lokalne samouprave te proširiti ravnopravnu službenu uporabu srpskog jezika na dodatne općine.**

a. Promicati svijest o srpskom jeziku i kulturi kao sastavnom dijelu kulturne baštine Hrvatske, među ostalim u redovnom obrazovanju i medijima.

Sukladno članku 15. Ustava Republike Hrvatske u Republici Hrvatskoj jamči se ravnopravnost pripadnicima svih nacionalnih manjina, kao i sloboda izražavanja nacionalne pripadnosti, slobodno služenje svojim jezikom i pismom i kulturna autonomija. Također, u članku 7. Ustavnog zakona propisana su prava pripadnika nacionalnih manjina, između ostalog i pravo na kulturnu autonomiju održavanjem, razvojem i iskazivanjem vlastite kulture te očuvanja i zaštite svojih kulturnih dobara i tradicija. Navedeno pravo štiti se u odnosu na sve nacionalne manjine pa tako i srpsku.

b. Poduzeti odlučne korake za promicanje poštovanja, razumijevanja i snošljivosti prema srpskom jeziku u Hrvatskoj u društvu kao cjelini.

Vlada Republike Hrvatske putem Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina sufinancira projektne aktivnosti krovnih udruga nacionalnih manjina u okviru Operativnih programa nacionalnih manjina. Napominjemo kako znatan broj aktivnosti samih manjinskih udruga odgovara i drugim preporukama za hitno djelovanje, osobito onima navedenima uz mađarski i srpski jezik.

Vidi očitovanje HRT-a pod b. na str. 3. ovog Odgovora.

c. Ojačati uporabu srpskog jezika i pripadajućeg pisma na razini područnih jedinica tijela državne uprave i tijela jedinica područne (regionalne) i lokalne samouprave te proširiti ravnopravnu službenu uporabu srpskog jezika na dodatne općine.

Slijedom rezultata Popisa stanovništva 2021. godine, pripadnicima srpske nacionalne manjine je sukladno odredbi članka 12. stavka 1. Ustavnog zakona zajamčeno pravo na ravnopravnu službenu uporabu svog jezika i pisma u općinama: Biskupija, Borovo, Civljane, Donji Lapac, Dvor, Erdut, Ervenik, Gračac, Gvozd, Jagodnjak, Kistanje, Krnjak, Markušica, Negoslavci, Plaški, Šodolovci, Trpinja, Udbina, Vojnić i Vrhovine.

Nadalje, kad nije ostvaren propisani uvjet od jedne trećine moguće je statutom jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave propisati ravnopravnu uporabu jezika i pisma pojedine nacionalne manjine u toj jedinici.

O tome da su statutima, u cijeloj jedinici ili u pojedinim naseljima, propisale ravnopravnu uporabu srpskog jezika i pisma, izvijestile su Bjelovarsko-bilogorska županija, Grad Vrbovsko i Općina Kneževi Vinogradi.

Ponovno napominjemo da Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije prikuplja podatke i kontinuirano prati ravnopravnu službenu uporabu jezika i pisma nacionalnih manjina u svim jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, naglašava važnost manjinskih jezika te ujedno potiče jedinice na uvođenje dvojezičnosti statutima. O navedenom pravu podučavaju se lokalni i državni službenici na radionicama „Primjena Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina“, koje organizira Državna škola za javnu upravu.

9. Preporuke Odbora stručnjaka za poboljšanje zaštite i promicanja slovačkog jezika u Hrvatskoj

Preporuke za hitno djelovanje

a.	Koristiti slovački jezik u tijelima jedinica područne (regionalne) i lokalne samouprave te proširiti ravnopravnu službenu uporabu slovačkog jezika na dodatne općine.
b.	Uvesti emitiranje jedne televizijske emisije na slovačkom jeziku s dovoljnim trajanjem, redovitošću i učestalošću.
c.	Ojačati uporabu slovačkog jezika u predškolskom odgoju i obrazovanju.

a. Koristiti slovački jezik u tijelima jedinica područne (regionalne) i lokalne samouprave te proširiti ravnopravnu službenu uporabu slovačkog jezika na dodatne općine.

Prema Popisu stanovništva 2021. godine pripadnika slovačke nacionalne manjine najviše ima u Općini Punitovci (33,16%), Gradovima: Iloku (13,36%) i Našicama (5,30%) te Općini Lipovljani (2,32%).

U Općini Punitovci prema Popisu stanovništva 2021. godine udio pripadnika slovačke nacionalne manjine smanjen je ispod jedne trećine potrebne za uvođenje ravnopravne uporabe jezike i pisma nacionalnih manjina.

Međutim, Statutarnom Odlukom o izmjenama i dopunama Statuta Općine Punitovci od 11. ožujka 2021. godine u članku 6. propisano je, između ostaloga, da se na području Općine Punitovci svi javni natpisi u mjestima (nazivi naselja i dr.) ispisuju na hrvatskom jeziku, a u mjestima gdje za to postoji interes i potreba i na slovačkom jeziku.

Pojedinačni akti izdaju se na hrvatskom jeziku, a gdje za to postoji opravdan interes, na zahtjev i na slovačkom jeziku.

Ujedno je propisano da se postojanje potreba i interesa korištenja, ispisivanja i objavljivanja na hrvatskom i slovačkom jeziku utvrđuje za naselja Josipovac Punitovački i Jurjevac Punitovački. Pripadnicima slovačke nacionalne manjine jamči se pravo na javnu upotrebu njihovog jezika i pisma, pravo očuvanja nacionalnog i kulturnog identiteta, pravo na osnivanje autonomnih, kulturnih i drugih društava, pravo na slobodno organiziranje informativne i izdavačke djelatnosti, pravo na odgoj i obrazovanje na vlastitom jeziku i pismu, pravo na isticanje nacionalnih obilježja.

Nadalje, Grad Našice je 21. srpnja 2023. godine donio Statutarnu odluku o dopunama Statuta Grada Našica kojom se iza članka 62. dodaje se novi članak 62.a. te se pripadnicima slovačke nacionalne manjine osigurava pravo na službenu uporabu slovačkog jezika i pisma u skladu s odredbama Ustavnog zakona i Zakona o uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj. Ravnopravna uporaba slovačkog jezika sa službenim hrvatskim jezikom i pismom propisuje se za naselje Jelisavac.

Ravnopravna uporaba ostvaruje se u sljedećem: postavljaju se nazivi naselja na hrvatskom i slovačkom jeziku; postavljaju se nazivi ulica na hrvatskom i slovačkom jeziku; na javnim ustanovama, mjesnim domovima, školama i drugim ustanovama postaviti će se naziv na hrvatskom i slovačkom jeziku te fizičke osobe koje obavljaju javnu djelatnost i pravne osobe mogu ispisati svoje nazive na hrvatskom i slovačkom jeziku.

b. Uvesti emitiranje jedne televizijske emisije na slovačkom jeziku s dovoljnim trajanjem, redovitošću i učestalošću.

Vidi očitovanje HRT-a pod b. na str. 3. ovog Odgovora.

c. Ojačati uporabu slovačkog jezika u predškolskom odgoju i obrazovanju.

Republika Hrvatska kontinuirano podupire očuvanje i jačanje jezičnog i kulturnog identiteta slovačke nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj. U skladu s važećim zakonodavnim okvirom i međunarodnim obvezama, aktivno se provode mjere usmjerene na očuvanje slovačkog jezika kroz obrazovni sustav na svim razinama, uključujući predškolski odgoj.

U osnovnoškolskom obrazovanju slovački jezik i kultura već se poučavaju po Modelu C, s izrađenim kurikulum koji je ocijenjen pozitivno od strane Agencije za odgoj i obrazovanje. U nekim sredinama slovački se jezik koristi i kao jezik poučavanja po Modelu A. Time je uspostavljen čvrst temelj za vertikalnu nadogradnju obrazovnih aktivnosti na predškolsku razinu.

Uporaba slovačkog jezika u predškolskim ustanovama trenutno ovisi o inicijativi lokalne zajednice, osnivača vrtića i interesa roditelja. Trenutno se program provodi samo na području Našica u područnom vrtiću u Jelisavcu. Potiču se jedinice lokalne samouprave da, u suradnji s vijećima i udrugama slovačke nacionalne manjine, razvijaju i provode predškolske programe u kojima će se slovački jezik koristiti kroz komunikaciju, igru i kulturne aktivnosti, u skladu s važećim pedagoškim standardima.

Uprava za nacionalne manjine pri Ministarstvu znanosti, obrazovanja i mladih, kroz nadležni Sektor, spremna je pružiti podršku u planiranju edukacije odgojitelja, izradi materijala za predškolski uzrast na slovačkom jeziku te u povezivanju s kulturnim i obrazovnim institucijama u Hrvatskoj i Slovačkoj koje mogu doprinijeti razvoju resursa. Praksa iz osnovnog obrazovanja može se prenijeti i na predškolski uzrast, uz prilagodbu sadržaja i metodike.

U sredinama s tradicijom slovačkog jezika (npr. Ilok, Jelisavac, Josipovac Punitovački), već postoje kulturni i obrazovni kapaciteti koji se mogu iskoristiti i za jačanje predškolskog odgoja. Podupiremo inicijative lokalnih aktera i otvoreni smo za prijedloge financijske, kadrovske i programske podrške takvim projektima.

Vezano uz navedeno, razvoj manjinskog obrazovanja, uključujući predškolski segment, dio je Nacionalnog plana razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine i Akcijskog plana za provedbu nacionalnog plana razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine, za razdoblje do 2024. godine, kao i Operativnih programa nacionalnih manjina za razdoblje 2024.-2028., što omogućuje dugoročno planiranje potrebnih resursa i mjera.

Izražava se spremnost za suradnju s predstavnicima slovačke nacionalne manjine, jedinicama lokalne samouprave, vrtićima i stručnjacima, da se razvija i podrži uvođenje i širenje uporabe slovačkog jezika u predškolskom odgoju i obrazovanju, uz osiguranje kvalitetnih kadrova, nastavnih materijala i odgovarajućih organizacijskih uvjeta.

10. Preporuke Odbora stručnjaka za poboljšanje zaštite i promicanja slovenskog jezika u Hrvatskoj

Preporuke za hitno djelovanje

a.	Osigurati dostupnost predškolskog odgoja i obrazovanja na slovenskom jeziku.
b.	Uvesti emitiranje jedne televizijske i jedne radijske emisije na slovenskom jeziku na slovenskom jeziku s dovoljnim trajanjem, redovitošću i učestalošću.

a. Osigurati dostupnost predškolskog odgoja i obrazovanja na slovenskom jeziku.

Republika Hrvatska prepoznaje važnost očuvanja slovenskog jezika i kulture kao dijela identiteta slovenske nacionalne manjine. Kao i u slučaju drugih nacionalnih manjina, pravo pripadnika slovenske zajednice na obrazovanje na vlastitom jeziku i pismu zajamčeno je

Ustavnim zakonom, Zakonom o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina te obvezama iz Europske povelje.

Predškolski programi na jeziku i pismu nacionalnih manjina mogu se organizirati na temelju važeće zakonske regulative, uz suglasnost Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih i osnivača vrtića, te u skladu s izraženim interesom roditelja i pripadnika zajednice. Model organizacije programa temelji se na fleksibilnosti i načelu jezične inkluzivnosti, uz mogućnost organiziranja posebnih skupina, dvojezičnih programa ili integriranih sadržaja na jeziku manjine.

Potiču se jedinice lokalne samouprave na suradnju s vrtićima i vijećima/slovenskim udrugama u lokalnoj zajednici radi utvrđivanja interesa za uvođenje slovenskog jezika u predškolske programe te izražavamo spremnost pružiti potrebnu stručnu i administrativnu podršku za pokretanje takvih inicijativa.

U osnovnoškolskom obrazovanju već se izvodi nastava slovenskog jezika i kulture po Modelu C, primjerice u OŠ Klana (Primorsko-goranska županija) te u srednjoškolskom obrazovanju u Rijeci (Prva sušačka hrvatska gimnazija). To pokazuje da postoji obrazovna infrastruktura i potencijal za proširenje na ranije razine, uključujući predškolski odgoj, čime bi se osigurala vertikalna povezanost i kontinuitet obrazovanja na slovenskom jeziku.

Nadležno ministarstvo u suradnji s udrugama slovenske nacionalne manjine, Agencijom za odgoj i obrazovanje te izdavačima, podupire razvoj nastavnih materijala i edukaciju kadrova za izvođenje programa na jeziku nacionalnih manjina. Sličan pristup bit će podržan i u razvoju predškolskih sadržaja na slovenskom jeziku, uključujući potencijalnu izradu priručnika i edukaciju odgojitelja.

Mogućnosti za razvoj ranog i predškolskog odgoja na jezicima manjina, uključujući slovenski, predviđene su i u okviru provedbe Nacionalnog plana razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine i Akcijskog plana za provedbu nacionalnog plana razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine, za razdoblje do 2024. godine, kao i u okviru Operativnih programa nacionalnih manjina za razdoblje 2024. – 2028, što omogućuje dugoročnije planiranje i osiguranje financijske održivosti programa.

Izražava se otvorenost za nastavak dijaloga s predstavnicima slovenske nacionalne manjine te s lokalnim zajednicama i osnivačima predškolskih ustanova radi stvaranja uvjeta za uvođenje slovenskog jezika u predškolski odgoj i obrazovanje, u skladu s načelima jezične raznolikosti, jednakosti pristupa i interesa zajednice.

b. Uvesti emitiranje jedne televizijske i jedne radijske emisije na slovenskom jeziku na slovenskom jeziku s dovoljnim trajanjem, redovitošću i učestalošću.

Vidi očitovanje HRT-a pod b. na str. 3. ovog Odgovora.

11. Preporuke Odbora stručnjaka za poboljšanje zaštite i promicanja ukrajinskog jezika u Hrvatskoj

Preporuke za hitno djelovanje

a.	Uvesti ukrajinski jezik u ravnopravnu službenu uporabu u najmanje jednoj općini i koristiti ga u praksi u područnim jedinicama tijela državne uprave te tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.
b.	Osigurati dostupnost predškolskog odgoja i obrazovanja na ukrajinskom jeziku te izvoditi nastavu tog jezika u srednjoškolskom obrazovanju.
c.	Uvesti emitiranje jedne televizijske i jedne radijske emisije na ukrajinskom jeziku s dovoljnim trajanjem, redovitošću i učestalošću.

a. Uvesti ukrajinski jezik u ravnopravnu službenu uporabu u najmanje jednoj općini i koristiti ga u praksi u područnim jedinicama tijela državne uprave te tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Pripadnici ukrajinske nacionalne manjine ne ostvaruju propisani uvjet od jedne trećine niti u jednoj jedinici lokalne i područne (regionalne) samouprave. Prema Popisu stanovništva 2021. godine pripadnika ukrajinske nacionalne manjine najviše ima u općinama Bogdanovci (7,77%) i Lipovljani (3,42%).

Prema podacima koje su jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave dostavile putem e-Sustava za praćenje provedbe Ustavnog zakona za 2024. godinu niti jedna jedinica nije statutom uvela ukrajinski jezik u ravnopravnu službenu uporabu.

b. Osigurati dostupnost predškolskog odgoja i obrazovanja na ukrajinskom jeziku te izvoditi nastavu tog jezika u srednjoškolskom obrazovanju.

Republika Hrvatska u cijelosti podupire očuvanje ukrajinskog jezika, identiteta i kulturne baštine pripadnika ukrajinske nacionalne manjine. U skladu s Ustavnim zakonom, Zakonom o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina, kao i obvezama Republike Hrvatske preuzetima ratifikacijom Europske povelje, aktivno se radi na osiguravanju i unaprjeđenju obrazovanja pripadnika ukrajinske zajednice.

Ukrajinski jezik i kultura već su uključeni u osnovnoškolski sustav obrazovanja u Republici Hrvatskoj po Modelu C, a Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih kontinuirano izdaje suglasnosti školama koje zadovolje zakonom propisane uvjete. Nastava se trenutno izvodi u osnovnim školama u Osječko-baranjskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji. Pravo na obrazovanje na jeziku manjina postoji i na predškolskoj te srednjoškolskoj razini, kada se za to steknu organizacijski, kadrovski i pedagoški uvjeti.

U okviru Aktivnosti 8.10.2. Operativnih programa nacionalnih manjina za razdoblje 2021.-2024. i Aktivnosti 7.12. Operativnih programa nacionalnih manjina za razdoblje 2024.-2028.:

- podupire se osnivanje razrednih odjeljenja za ukrajinski jezik i kulturu po Modelu C,
- razmatra se mogućnosti zapošljavanja savjetnika za školstvo ili omogućavanja koordinativne funkcije nastavniku uz dodatak na plaću,
- uključuje se stručnjake za ukrajinski jezik, pismo i kulturu u povjerenstva za udžbenike i nastavne materijale.

Te su aktivnosti već pokrenute te se nastavljaju provoditi u suradnji s predstavnicima ukrajinske zajednice i odgojno-obrazovnim ustanovama.

Ohrabruju se jedinice lokalne samouprave da u suradnji s vrtićima, udrugama i vijećima nacionalnih manjina planiraju i pokrenu uvođenje predškolskih programa na ukrajinskom

jeziku, osobito u onim sredinama gdje već postoji osnovnoškolska nastava i razvijena zajednica. Spremni smo pružiti stručnu i administrativnu podršku, kao i uključiti ukrajinske udruge i partnere u izradu sadržaja i edukaciju kadrova.

Uvođenje ukrajinskog jezika u srednje škole zahtijeva analizu interesa učenika i školskih kapaciteta, no otvoreni smo za prijedloge i inicijative škola u suradnji s ukrajinskom zajednicom. Takve inicijative bit će razmatrane u skladu s pravilnikom o modelima obrazovanja te raspoloživošću kvalificiranih nastavnika.

Mogućnosti za širenje obrazovanja na ukrajinskom jeziku predviđene su i kroz Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine i Akcijski plan za provedbu nacionalnog plana razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine, za razdoblje do 2024. godine kao i u okviru daljnje provedbe Operativnih programa nacionalnih manjina za razdoblje 2024.-2028. Također pratimo i kontekst jačanja suradnje s Ukrajinom u području kulture i obrazovanja.

Potvrđujemo spremnost za daljnju institucionalnu podršku širenju dostupnosti predškolskog i srednjoškolskog obrazovanja na ukrajinskom jeziku, u skladu s važećim zakonima, dostupnim kapacitetima i iskazanim interesom zajednice, uz uključivanje svih relevantnih aktera.

c. Uvesti emitiranje jedne televizijske i jedne radijske emisije na ukrajinskom jeziku s dovoljnim trajanjem, redovitošću i učestalošću.

Vidi očitovanje HRT-a pod b. na str. 3. ovog Odgovora.

Dodatno, dostavljamo izvješće u odnosu na preporuke Odbora stručnjaka Republici Hrvatskoj da kao prioritet:

I. poduzme odlučne korake za promicanje svijesti i snošljivosti prema manjinskim jezicima i kulturama koje oni predstavljaju kao sastavnom dijelu hrvatske kulturne baštine, kako u općem kurikulumu na svim razinama obrazovanja tako i u medijima, kao i povećanjem njihove vidljivosti u javnom prostoru;

Navodimo da Vlada Republike Hrvatske putem Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina sufinancira projektne aktivnosti krovnih udruga nacionalnih manjina u okviru Operativnih programa nacionalnih manjina, a znatan dio aktivnosti izravno doprinosi povećanju vidljivosti jezika i kultura nacionalnih manjina te promicanju svijesti i snošljivosti prema manjinskim jezicima i kulturama kao sastavnom dijelu hrvatske kulturne baštine.

Kontinuirano povećanje alociranih sredstava je očit znak predanosti Vlade Republike Hrvatske unaprjeđenju položaja pripadnika nacionalnih manjina, kao i položaja manjinskih jezika. Primjerice, u 2023. godini krovne manjinske udruge su dobile ukupno 47.999.999,52 EUR, a u 2025. godini 65.000.000,00 EUR, odnosno 35.42% više.

Za istaknuti je također da prioritete financiranja određuju sami pripadnici nacionalnih manjina. Relevantne aktivnosti primjerice uključuju :

- Izgradnje kulturnih centara i društvenih domova: Albanci (Split, Osijek, Zagreb, Karlovac, Sisak, Novigrad, Krk), Bošnjaci (Vojnić, Zagreb), Česi (Tkon), Romi (Zagreb, Barban), Slovaci (Orebić, Jelisavac, Miljevci, Rijeka), Srbi (više od 20 lokacija);
- Izgradnje Etno kuća i sličnih objekata (Česi-Grubišno Polje), Mađari (Batina, Beli Manastir, Kotlina, Kopačevo, Laslovo, Lug, Suza, Vardarac), Slovaci (Soljani), Srbi (Beli Manastir);
- Obnova vjerskih objekata s obredima na manjinskim jezicima (Mađari, Srbi);

- Muzeji, galerije i slično (Česi- VR multimedijaska izložba fotografija i dokumenata Saveza Čeha, Talijani – MUZEUS – kuća migracije i egzodusa, Srbi - pripreme za otvorenje Muzeja Srba, projekt Prikupljanje etnografske građe o Srbima, Muzej Koze-Golubić);
- Javna obilježavanja značajnih datuma i osoba koji su doprinijeli hrvatskom jeziku i kulturi (npr. Albanci – Milan pl. Šufflay; Kali Sara. Biografije istaknutih Roma, ZVO-204. Obljetnica rođenja Josifa Runjanina);
- Javni skupovi, konferencije i slično na temu zajedničkog života (Bošnjaci-Una-Sava: Mostovi kulture, identiteta i zajedništva), Srbi- 30. godina Erdutskog sporazuma (ZVO), istraživački projekt „Devedesete: srpsko-hrvatski odnosi u ratu i miru“ (SNV);
- Javni skupovi i manifestacije posvećene manjinskim jezicima (Svjetski dan Roma, Svjetski dan romskog jezika, Festival istrovenetskog narječja, Festival istriotskog narječja);
- Javne tradicionalne manifestacije (kultura i turizam): žetvene svečanosti (Česi, Mađari, Srbi), Dani romske kulture, Majpan (Slovaci), Ivanjsko veče (Srbi);
- Mediji (Albanci-mjesečnik i Radio Dielli; Bošnjački medijski centar, Mađari-Medijski centar (tisak, radio, TV), Romi-Radio Kali Sara, Talijani (TV Nova, Radio Rijeka, Radio Pula), Srbi (VIDA TV, Radio Dunav, Radio Borovo, Radio Banska Kosa);
- Tiskanje knjiga na manjinskim jezicima, prijevoda na hrvatski jezik te sudjelovanje na sajmovima knjiga;
- Potpora učenicima i školama s nastavom na manjinskim jezicima;
- Obrazovna suradnja s matičnim državama; jezični kampovi, terenske nastave, ljetne škole (Bošnjaci, Česi, Mađari, Slovaci, Talijani, Srbi);
- Seminari odgojno-obrazovnih radnika (Česi, Mađari, Slovaci, Srbi, Talijani) itd.

Napominjemo kako znatan broj aktivnosti samih manjinskih udruga odgovara i drugim hitnim preporukama, osobito onima navedenima uz mađarski i srpski jezik.

U odnosu na preporuke Odbora stručnjaka Republici Hrvatskoj da:

II. poduzme potrebne mjere za uvođenje manjinskih jezika u ravnopravnu službenu uporabu, neovisno o pragu, te osigura da svaki manjinski jezik iz Dijela III. bude u ravnopravnoj službenoj uporabi u najmanje jednoj jedinici lokalne samouprave;

Vlada Republike Hrvatske će sukladno Programu Vlade Republike Hrvatske 2024. - 2028. nastaviti promovirati kulturu tolerancije, dosljedno provoditi politiku vladavine prava i prava nacionalnih manjina zajamčenih Ustavom, Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina i zakonima. Vlada će također nastaviti dosljedno štiti i unaprjeđivati ljudska i manjinska prava zajamčena sklopljenim međunarodnim i međudržavnim ugovorima, sporazumima i konvencijama te Ugovorom o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji.

Vlada Republike Hrvatske je 13. lipnja 2024. donijela Odluku o izradi operativnih programa nacionalnih manjina za razdoblje 2024.-2028., kojima se određuju mehanizmi osiguranja zaštite prava nacionalnih manjina te podrške djelovanju njihovih tijela, u skladu s Ustavnim zakonom i drugim posebnim propisima.

Operativni programi nacionalnih manjina za razdoblje 2024.-2028. sastoje se od: operativnog programa koji sadrži aktivnosti koje se odnose na sve nacionalne manjine koje su navedene u Izvorišnim osnovama Ustava Republike Hrvatske i od 8 posebnih operativnih programa koji sadrže aktivnosti koje se odnose na pojedine nacionalne manjine s obzirom na njihove specifičnosti i potrebe unaprjeđenja postojeće razine njihove zaštite.

Posebni operativni programi izrađeni su za: bošnjačku nacionalnu manjinu; albansku, crnogorsku, makedonsku i slovensku nacionalnu manjinu; češku i slovačku nacionalnu manjinu; mađarsku nacionalnu manjinu; romsku nacionalnu manjinu; austrijsku, bugarsku, njemačku, poljsku, rumunjsku, rusinsku, rusku, tursku, ukrajinsku, vlašku i židovsku nacionalnu manjinu; srpsku nacionalnu manjinu, talijansku nacionalnu manjinu.

Operativnim programima definirano je ukupno 209 aktivnosti, od toga je 56 aktivnosti definirano u operativnom programu koji se odnosi na sve nacionalne manjine, dok je po posebnim operativnim programima definirano ukupno 153 aktivnosti.

U dijelu Operativnog programa koji se odnosi na sve nacionalne manjine predviđene su aktivnosti koje se odnose na ravnopravnu uporabu jezika i pisma pripadnika nacionalnih manjina.

Vezano uz navedeno ističemo da se, sukladno članku 12. stavku 2. Ustavnog zakona, ravnopravna službena uporaba jezika i pisma kojim se služe pripadnici nacionalne manjine ostvaruje i kada je to propisano statutom jedinice lokalne samouprave ili statutom jedinice područne (regionalne) samouprave u skladu s odredbama Zakona o uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj.

Dakle, čak i kada nije ostvaren propisani uvjet od jedne trećine stanovnika u jedinici lokalne područne (regionalne) samouprave, moguće je statutom te jedinice propisati ravnopravnu uporabu jezika i pisma pojedine nacionalne manjine u toj jedinici samouprave.

O navedenome su u e-Sustavu za praćenje provedbe Ustavnog zakona za 2024. godinu izvijestile sljedeće jedinice (bilo za područje cijele jedinice bilo za pojedina naselja): Istarska županija (talijanski) i Bjelovarsko-bilogorska županija (albanski, češki, mađarski i srpski); gradovi: Poreč-Parenzo, Pula-Pola, Buje-Buie, Novigrad-Cittanova, Rovinj-Rovigno, Umag-Umago, Vodnjan-Dignano (talijanski) i Vrbovsko (srpski), Daruvar (češki), Grubišno Polje (češki i mađarski), Našice (slovački) te općine Bale-Valle, Brtonigla-Verteneglio, Funtana-Fontane, Fažana-Fasana, Kaštelir-Labinci-Castelliere-S.Domenica, Motovun-Montona, Raša, Tar Vabriga-Torre Abrega, Vižinada-Visinada, Vrsar-Orsera (talijanski), Bilje, Ernestinovo i Tordinci (mađarski), Kneževi Vinogradi (srpski) i Dežanovac (češki) i Punitovci (slovački).

U odnosu na preporuke Odbora stručnjaka Republici Hrvatskoj da:

III. osigura uporabu manjinskih jezika u praksi na razini područnih jedinica tijela državne uprave te tijela županijskih i lokalnih vlasti;

Uređenost manjinskih jezika statutima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te njihova provedba u praksi prati se u okviru izvješća o provedbi Ustavnog zakona. Prema podacima za 2024. godinu utvrđeno je da su statutima najčešće uređena prava na: dvojezično/višejezično ispisivanje natpisnih ploča predstavničkih, izvršnih i upravnih tijela općina, gradova i županija, kao i pravnih osoba koje imaju javne ovlasti istom veličinom slova; dvojezično/višejezično ispisivanje teksta pečata i žigova istom veličinom slova te pravo da pravne i fizičke osobe koje obavljaju javnu djelatnost ispisuju svoje nazive dvojezično/višejezično te se navedena prava i u praksi tih jedinica najviše i provode.

U odnosu na pravo korištenja jezika i pisma nacionalne manjine u postupku pred upravnim tijelima jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave za 2024. godinu, isto se najviše provodi u Istarskoj županiji i gradovima Istarske županije (Grad Rovinj-Rovigno, Grad Buje-Buie i Grad Umag-Umago) te u Općini Negoslavci.

U odnosu na preporuke Odbora stručnjaka Republici Hrvatskoj da:

IV. proširi uporabu manjinskih jezika u obrazovanju kako bi se osigurao kontinuitet od predškolskog do srednjoškolskog obrazovanja za svaki jezik;

Agencija za odgoj i obrazovanje organizira stručno usavršavanje za odgojno-obrazovne radnike koji izvode nastavu na češkom, mađarskom, talijanskom i srpskom jeziku, među ostalim i na predškolskoj razini. Stručno usavršavanje organizira se i u državama matičnih naroda te zapošljava više savjetnike za potrebe nastave na manjinskim jezicima. Takvi savjetnici postoje za češki, mađarski, srpski i talijanski jezik.

U odnosu na preporuke Odbora stručnjaka Republici Hrvatskoj da:

V. osigura za svaki manjinski jezik dovoljno trajanje, redovitost i učestalost emisija na javnoj radioteleviziji.

Vidi očitovanje HRT-a pod b. na str. 3. ovog Odgovora.